

Seimo kontrolierių pažymos

2007.01.09

Seimo kontrolierius : Romas Valentukevičius

Pažyma Nr. : 4D-2006/01-1070

PAŽYMA DĖL SEIMO KONTROLIERIAUS INICIATYVA PRADĖTO TYRIMO

I. SKUNDO ESMĖ

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius R.Valentukevičius 2006-07-25 nutarimu Nr. 4, vadovaudamasis LR Seimo kontrolierių įstatymo 13 str. 3 dalimi, savo iniciatyva pradėjo tyrimą pagal 2006-07-25 dienraštyje „Lietuvos rytas“ žurnalistės D.Jonušienės publikacijoje „Medikai skambina varpais dėl girtavimo“ pateiktą informaciją apie piliečių teisių į sveiką ir saugią aplinką galimą pažeidimą, Lietuvoje pastaraisiais metais sparčiai plintant girtavimui bei jo neigiamiems padariniams, t.y. savižudybėms, psichozėms, automobilių avarijoms, nepilnamečių alkoholizmui.

II-III. TYRIMAS IR TYRIMO IŠVADOS

Seimo kontrolierius kreipėsi į LR Sveikatos apsaugos ministrą R.Turčinską, Nacionalinės sveikatos tarybos pirmininką J.Pundzių, Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos prie LR Vyriausybės direktorių Č.Balsį bei LR Susisiekimo ministerijos Saugaus eismo departamento direktorių V.Sadauską, prašydamas pagal galimybes pateikti išsamią informaciją bei dokumentus apie tai, ar, atsižvelgiant į pastaruosiu metu padidėjusį alkoholio suvartojimą bei dėl to labai pablogėjusią piliečių padėtį, Lietuvoje buvo atlikti kokie nors padėties tyrimai bei padarytos išvados, bei pareikšti savo siūlymus, kokių konkrečių priemonių šalies mastu įmanoma būtų imtis susidariusiai situacijai pagerinti; taip pat buvo prašoma pareikšti savo nuomonę, ar tinkama yra alkoholio prekyba bei jo reklamą reguliuojanti norminė bazė, ar nenumatoma jos keisti, pildyti, tobulinti.

Iš bylos tyrimui pateiktų dokumentų matyti, kad LR Sveikatos apsaugos ministerija jau ne vienerius metus siekia atkreipti visuomenės bei politikų dėmesį į padidėjusio alkoholio suvartojimo pasekmių grėsmę Lietuvos visuomenei. Pažymima, **nors LR Alkoholio kontrolės įstatymas** (Žin., 1995, Nr. 44-4073; 2004, Nr. 47-1548) **apibrėžia valstybės politikos principus, kuriais vadovaujantis galima sumažinti bendrąjį alkoholio suvartojimą, ypač - nepilnamečių, piktnaudžiavimą alkoholiu, jo žalą sveikatai ir ūkiui, tačiau pagrindiniai politikos principai, pavyzdžiui, mokesčiais mažinti alkoholinių gėrimų prieinamumą, riboti alkoholinių gėrimų pardavimo ir vartojimo skatinimą, drausti priemonės, skatinančias jaunimą pirkti ir vartoti alkoholinius gėrimus, nėra įgyvendinami.**

Ministro R.Turčinsko nuomone, alkoholio vartojimo problemos turėtų būti sprendžiamos taikant bendrą alkoholio, tabako, ir kitų psichiką veikiančių medžiagų prevenciją. Siūlymai šiuo ir kitais alkoholio vartojimo prevencijos klausimais 2006-07-07 buvo pateikti LR Seimo Narkomanijos prevencijos komisijai.

Bylos tyrimo metu nustatyta, kad **LR Vyriausybės 2006-06-19 nutarimu Nr. 600 (Žin., 2006, Nr. 70-2574) patvirtintame Lietuvos nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros 2006-2013 metų strategijos įgyvendinimo priemonių 2006-2008 metų plane, siekiant sumažinti jaunimo alkoholio vartojimą, Finansų ministerija įpareigota parengti Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo projektą dėl alkoholinių gėrimų akcizo didinimo. Pažymėtina, kad Sveikatos**

apsaugos ministerija teikė siūlymą Finansų ministerijai padidinti alkoholinių gėrimų akcizo mokestį jau nuo 2007 metų, tačiau po ilgų diskusijų buvo nutarta akcizo mokestį didinti tik tuomet, kai tokį sprendimą priims Europos komisija.

Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos direktorius Č.Balsys pateikia informaciją, kad LR Vyriausybei 2004-09-06 nutarimu Nr. 1135 tvirtinant Alkoholio vartojimo, jo daromos žalos sveikatai ir ūkiui stebėsenos (monitoringo) taisyklės, projektui savo pastabas ir pasiūlymus teikė ir Tarnyba. Taip pat keli šios institucijos pareigūnai buvo įtraukti į darbo grupes, rengusias Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimus. Tarybos pateiktais duomenimis, didžioji dauguma Tarnybos siūlymų nebuvo liberalizuojamieji, jie turėjo tikslą griežčiau reglamentuoti alkoholio verslą, riboti pardavimo skatinimo priemones, riboti alkoholio reklamą. Savo principingais siūlymais Tarnyba atstovavo ne siauriems atskirų verslo struktūrų, o valstybės interesams: Tarnyba jau daug kartų nepritarė naminės degtinės legalizavimui; teikė siūlymus Ūkio ministerijai dėl prekybos alkoholiu laiko apribojimo, draudimo prekiauti svaigalais degalinėse; siūlymai dėl reklamos ribojimo ir kt. Bylos tyrimui pateiktoje informacijoje direktorius Č.Balsys nurodo, kad nuo 1995 metų - nuo Alkoholio kontrolės įstatymo priėmimo metų - Alkoholio kontrolės įstatymas buvo keičiamas 24 kartus. Dažni norminių aktų keitimai, pareigūno nuomone, turi neigiamos įtakos ne tik Tarnybos darbui, bet ir ūkio subjektams, kurių verslas yra susijęs su alkoholiu. Siekiant užtikrinti visuomeninių santykių stabilumą, teisės normos neturėtų būti nuolat keičiamos, dažna įstatymų kaita neišvengiamai menkina pasitikėjimą pačiu įstatymu. Pažymėtina, kad 2006-11-06 Vyriausybės pasitarimo metu buvo grąžintos tobulinti Ūkio ministerijos parengtos Alkoholio kontrolės įstatymo pataisos, leidžiančios elektroninę prekybą alkoholiu – Sveikatos apsaugos ministerija ir Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba nesutiko, kad būtų leidžiama prekiauti alkoholiu internetu, dėl šios priežasties pataisos buvo grąžintos.

Pagal Lietuvos policijos eismo priežiūros tarnybos pateikiamus statistinius duomenis per pastaruosius metus pastebimai didėjo dėl neblaivių vairuotojų kaltės eismo įvykiuose žuvusiųjų ir sužeistųjų skaičius. Alkoholio vartojimo pasekmės pastaraisiais metais tampa vis skaudesnės – daugėja ne tik neblaivių vairuotojų, bet ir neblaivių pėsčiųjų bei dviratininkų. Tai patvirtina ir statistikos duomenys, kad per paskutinius penkerius metus dėl neblaivių vairuotojų kaltės eismo įvykiuose žuvo 421 ir buvo sužeisti 5459 eismo dalyviai, dėl neblaivių pėsčiųjų ir dviratininkų kaltės per šį laikotarpį žuvo 68 ir buvo sužeisti 952 eismo dalyviai. Šie skaičiai parodo, kad daugybė eismo dalyvių nuolat vartoja alkoholį, o jų neatsakingo elgesio sukeltos pasekmės yra ypatingai skaudžios. Įvertinus tai, kad dėl vieno žuvusiojo eisme valstybė patiria apie 1,3 mln. litų nuostolių (Valstybinė saugaus eismo automobilių keliais 2005-2010 metų programa (Žin., 2005, Nr. 84-117) per penkerius metus dėl neblaivių vairuotojų sukeltų eismo įvykių, kurių metu žuvo žmonės, valstybė patyrė daugiau kaip 0,6 mlrd. litų nuostolių, jau nekalbant apie visuomenės moralines bei psichologines traumas.

Tai, kad visuomenė suvartoja vis daugiau alkoholio, patvirtina faktas, jog kasmet policijos pareigūnai vis daugiau neblaivių vairuotojų užregistruoja rytais, tad jų keliamas pavojus priklausomai nuo girtumo laipsnio būna gerokai didesnis.

Siekiant sumažinti neblaivių vairuotojų skaičių, būtina ieškoti šio reiškinio esminių priežasčių. Pirmiausia – **būtina skatinti jaunimą vartoti mažiau alkoholio**. Susisiekimo ministerijos pareigūnai mano, kad **prekyba alkoholiu degalinėse turi neigiamos įtakos avaringumui, vairuotojus provokuoja vartoti alkoholį**. Siekiant sumažinti neblaivių vairuotojų sukeltų eismo įvykių skaičių būtina stiprinti eismo dalyvių kontrolę, griežtinti teisės aktus, kuriuos keičiant būtina teisės aktų leidžiamosios valdžios parama.

Nacionalinė sveikatos taryba taip pat nuolat analizuoja sveikatos politikos formavimo raidą ir vertina gyventojų sveikatingumo priežastis ir kryptis, alkoholio vartojimą laikydama vienu iš pagrindinių ir didžiausių žalos visuomenės sveikatai veiksnio. Pareigūnų nuomone, **alkoholis laikomas produktu, kurį valstybė privalo kontroliuoti, norėdama išvengti didelių neigiamų**

padarinių gyventojų psichinei bei fizinei sveikatai, su tuo susijusių nuostolių šalies ekonomikai.

Tarybos pirmininkas J.Pundzius 2006-06-29 Seimo plenariniame posėdyje pristatydamas metinį pranešimą ir analizuodamas Lietuvos gyventojų sveikatos būklę bei ją veikiančias priežastis, ypatingai akcentavo alkoholio pragaištingą įtaką. Kaip matyti iš Statistikos departamento pateiktų duomenų, alkoholio Lietuvoje kasmet pagaminama ir suvartojama vis daugiau. 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, stiprių alkoholinių gėrimų buvo pagaminta 15 procentų daugiau, o alkoholinių gėrimų kainos per tą patį laikotarpį sumažėjo 0,4 procento. Namų ūkio disponuojamosios piniginės pajamos per 2005 m. padidėjo 21 procentu. Pajamoms augant, o alkoholinių gėrimų kainoms mažėjant, didėja alkoholio prieinamumas ir vartojimas. Lietuva yra viena iš pirmaujančių šalių Europos regione pagal vienam asmeniui tenkantį grynojo alkoholio kiekį. **Kiekvienas 15 metų ir vyresnis Lietuvos gyventojas alkoholinių gėrimų, pavertus juos absoliučiu (100 proc.) alkoholiu, išankstiniais duomenimis, 2005 metais išgėrė po 12,9 litro. Ypač auga alaus, sidro ir alkoholinių kokteilių pardavimai. Alkoholinių gėrimų pardavimo struktūroje dominuoja alus: 2005 metais alaus pardavimas bendroje alkoholinių gėrimų struktūroje sudarė virš 46 proc. (absolūtus alkoholis).** Tai atitinka Valstybinio psichikos sveikatos centro pateiktus duomenis apie augantį susirgimų alkoholinėmis psichozėmis skaičių. Šių susirgimų skaičius, tiksliausiai apibūdinantis tikrąjį alkoholizmo mastą, išaugo nuo 58,5 atvejo 100 tūkst. gyventojų padidėjo nuo 58,5 atvejo 1998 metais iki 90,4 atvejo 2005 metais. 2005 metais dėl alkoholio vartojimo mirė 1242 asmenys, tai 142 daugiau nei 2004 metais. Dažniausia šių mirčių priežastis buvo alkoholinė kepenų liga (44 proc.) ir atsitiktinis apsinuodijimas alkoholiu (37 proc.). **Ypatingą susirūpinimą kelia didėjantis vaikų ir jaunimo girtavimas.** ESPAD tyrimo duomenimis **15-16 metų vaikų alkoholio vartojimas nuo 1995 iki 2003 metų padidėjo beveik 5 kartus.** Šio tyrimo duomenimis moksleivių skaičius, išgeriančių 10 ir daugiau kartų per mėnesį, per šį laikotarpį taip pat padidėjo 4-5 kartus ir siekia 4,7 proc. (mergaičių) ir 12,8 proc. (berniukų). **Seimo kontrolierius įsitikinęs, kad Lietuvoje reikėtų didinti lengvųjų alkoholinių gėrimų kainas, o dėl padidėjimo atsiradusias pajamas skirti jaunimo prevencinėms programoms jaunimo tarpe, kurios skatintų mokinius netapti žalingų įpročių vergais. Taip pat Seimo kontrolieriaus nuomone, vis dar trūksta socialinių reklamų, kurios informuotų apie alkoholio žalą, ypač jauniems žmonėms, kadangi alkoholizmo prevencijos pastaruoju metu imamas tik įstatyminiais aktais, o tai neduoda norimų rezultatų.**

Europos Komisijos komunikate, priimtame 2006-10-24, raginama mažinti alkoholio daromą žalą ir nustatomi prioritetai: apsaugoti jaunimą ir vaikus, mažinti sužeistų ir žuvusių su alkoholiu susijusiuose kelių eismo įvykiuose asmenų skaičių, užkirsti kelią žalai, kuri yra daroma suaugusiems, ir mažinti neigiamą poveikį ekonomikai, gerinti žalingo alkoholio vartojimo poveikio sveikatai suvokimą, padėti rinkti patikimus statistinius duomenis. Alkoholis, skelbiama Komunikate, per metus nusineša apie 195 tūkst. žmonių gyvybių. Manoma, kad 55 milijonai suaugusiųjų Europos Sąjungoje vartoja per daug alkoholio.

Nacionalinė sveikatos taryba, vadovaudamasi mokslo tyrimais, atliktais Lietuvos 44 savivaldybėse, teigia, kad yra tiesioginis, statistiškai patikimas ryšys tarp alkoholio sunaudojimo ir mirčių rodiklių. Savivaldybėse, kur yra daug lėtinio alkoholizmo atvejų, užfiksuota daug su transportu susijusių nelaimingų atsitikimų, daug mirčių apsinuodijus alkoholiu, žmogžudysčių. Besaikio alkoholio vartojimo Lietuvoje kaina: 2005 m. nuo nelaimingų atsitikimų darbe nukentėjo 118 neblaivių asmenų arba 24 asmenimis daugiau nei 2004 metais, Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2005 m. ištirta 6,4 tūkst. (2004 m. – 6,3 tūkst.) nusikalstamų veikų, padarytų neblaivių asmenų - tai yra šeštadalis visų ištirtų nusikalstamų veikų. Policijos departamento prie VRM duomenimis, 2005 m. užregistruota 1139 (2004 m. – 990) dėl neblaivių asmenų kaltės įvykė kelių eismo įvykiai, arba kas šeštas įvykis. Juose žuvo 117 žmonių, sužeista 1583, o dėl neblaivių vairuotojų kaltės užregistruoti 850 kelių eismo įvykiai, kuriuose žuvo 90 žmonių, 1257 buvo sužeisti. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, savivaldybių vaiko teisių apsaugos

tarnybų įskaitoje 2006 m. pradžioje buvo 16,4 tūkst. socialinės rizikos šeimų, kuriose augo 36,5 tūkst. vaikų. Beveik du trečdaliai (t.y. 63 proc.) šeimų į socialinės rizikos šeimų sąrašą buvo įtrauktos dėl girtavimo. Girtavimas yra labiau paplitęs kaimo vietovėse, kuriose gyvena 63 proc. visų įtrauktų į įskaitą girtaujančių socialinės rizikos šeimų. **Visuomenėje vis daugiau agresijos ir smurto, kyla reali grėsmė žlugti viltims sukurti žinių visuomenę ir saugią bei tvirtą valstybę.**

Seimo kontrolierius yra informuotas, kad Taryba **alkoholio vartojimo situaciją Lietuvoje vertina kaip tragišką ir**, pritarlama Pasaulio sveikatos organizacijos alkoholio kontrolės politikos ir strategijos, Europos Alkoholio Chartijos, Lietuvos sveikatos programos nuostatoms bei principams, **siūlo iš esmės sugriežtinti alkoholio kontrolę šalyje.** Siūlo be kompromisų ir ryžtingai taikyti mokslo patvirtintas ir daugelio šalių praktikoje pasitvirtinusias efektyviausias priemones: t.y., **siekiant mažinti alkoholio vartojimą, mažinti jo pasiūlą ir prieinamumą, didinant alkoholio kainas, ribojant pardavimo vietas ir laiką. Pakeisti vartotojų minimalaus amžiaus cenzą, uždrausti bet kokią alkoholio reklamą,** griežtai vykdyti LR Alkoholio kontrolės įstatymo reikalavimus. Nacionalinė sveikatos tarybos pareigūnai, prisidedami prie tokio požiūrio formavimo šalyje, kviečia politikus ir visas institucijas, turinčias įtakos Europos Sąjungos bendrai politikai, palaikyti Suomijos, Švedijos ir kitų šalių iniciatyvas dėl alkoholio vartojimo ribojimo. Tarybos pirmininko J.Pundziaus nuomone, valstybė turėtų padėti žmonėms, kenčiantiems nuo alkoholizmo, o ne tik skaičiuoti už parduotą alkoholį biudžeto gaunamas įplaukas. Paradoksas, bet mūsų šalyje prekiauti alkoholiniais gėrimais leidžiama net sanatorijose. **Daugiausia alkoholio Europoje suvartoja vengrai, antroje vietoje – lietuviai.** Tai, kad šalies gyventojai vis daugiau girtauja, rodo ir plintančios alkoholinės psichozės: per septynerius metus tokių ūmių psichikos sutrikimų šalyje kone padvigubėjo, tai – gėdingas faktas. Pavyzdžiui, 2005 m. 100 tūkst. gyventojų registruota 90,4 alkoholinės psichozės atvejo, o 1998 m. tokių buvo tik 58,8. Mediko nuomone, alkoholis – lengvai įperkamas jaunimo, kadangi gėrimų kainos šalyje mažos. Įvertinus aukščiau išdėstytas aplinkybes, darytina išvada, jog būtina kelti alkoholio kainas, t.y. padaryti, kad svaigintis būtų brangu. Pernai smarkiai išaugo sidro rinka, jaunimui vis aktyviau reklamuojami ir nenatūralios fermentacijos alkoholiniai kokteiliai. Tokią reklamą Seimo kontrolieriaus nuomone, būtina drausti. O toli pavyzdžių ieškoti netenka – 2006-10-08 7.55 ryto, iš Sudzuko trasos tiesiogiai per televiziją transliuojant Formulės-1 varžybas Japonijos didžiajam prizui laimėti, alkoholinio kokteilio „2 YOU“ reklama buvo pakartota mažiausiai dvidešimt kartų. Kadangi žinoma, kokia auditorija stebi tokias varžybas, tikrai galima neabejoti, jog šio kokteilio pirkimas, norint išbandyti produktą, smarkiai padidės.

Pažymėtina, kad alkoholio reklama Lietuvoje yra didžiulė problema: pavyzdžiui, alaus reklama, susijusi su krepšiniu, yra teiginiai, neva krepšinis ir alus yra lygiai tas pats. Jei žiūri krepšinių, geri alų, vadinasi, žiūri ar žaidi krepšinių. Tačiau didžiausias kriminalas yra lengvųjų kokteilių reklama, kurie pateikiami tarsi nekalti gėrimai, tarsi limonadas. Jie iš tiesų yra orientuoti į jaunimą nuo 14 metų. Darytina prielaida, kad valstybės politikoje akcentai yra sudėlioti netinkamai: dabar akcentuojama, kad jaunimo problema yra narkotikai, tačiau tikroji problema yra alkoholis ir rūkymas. Visi valstybės veiksmai nukreipti kovoti su narkotikais, o alkoholis paliktas nuošalyje.

Šiuo metu Vyriausybėje vėl svarstant alkoholio kontrolės įstatymo pataisas Sveikatos apsaugos ministerijos Visuomenės sveikatos departamento pareigūnai iškėlė labai suprantamą ir aktualų klausimą – visų rūšių alkoholinių gėrimų reklamos, kurią transliuoja televizijos ir radijo stotys, draudimą. Departamento pareigūnai įsitikinę, jog deja, verslo interesai nugalai ir siūlymai atsimuša kaip į sieną. Didelis kitų šalių įdirbis parodė, kad reklama yra vienas iš didžiausių įtaką turinčių veiksnių, nes nuolat rodoma ar skelbiama ji suformuoja tam tikrus elgsenos stereotipus žmogaus pasąmonėje ir užprogramuoja asmenį tam tikriems veiksniams. Statistiniai duomenys rodo, kad 2005 m. daugiau nei 50 proc. išaugo fermentuotų alkoholinių gėrimų iki 22 proc. stiprumo pardavimas – tų, kuriuos, Seimo kontrolieriaus nuomone, taip įkyriai reklamuoja televizijos. Lietuvoje alkoholio reklamai išleidžiamos išpūdingos sumos – 363,6 mln. litų. Alus – viena dažniausiai reklamuojamų prekių. Prognozuojama, kad kitais metais reklamai skiriamos lėšos

padidės dar 6 proc. ir tenka tik apgailestauti, kad tiek lėšų propaguoti sveiką gyvenseną toli gražu neskiriama. Susidaro įspūdis, kad įstatymo pataisų rengėjai nenori pripažinti fakto, jog reklamos uždraudimas sumažintų alkoholio prieinamumą ir būtų veiksminga priemonė, padedant mažinti alkoholio vartojimą.

Nustatyta, kad apsinuodijusieji alkoholiu vis jaunėja: šiomet medikams jau teko gaivinti 10 metų mergaitę. Anksčiau tai nutikdavo tik berniukams. Sostinės Priklausomybės ligų centro direktoriaus E.Subata patvirtino, kad daugėja nuo alkoholio priklausomų merginų. Pasak mediko, tai lemia „bendri dėsniumai“: silpnųjų alkoholinių gėrimų gamintojai apie 2000-uosius atrado nišą – gėrimą, kuris neva ypač tinka merginoms, - sidrą. Direktorius nuomone, labai trūksta socialinės reklamos, aiškinančios alkoholio žalą, ypač jaunam organizmui. Bet štai alkoholio gamybos įmonės reklamai išleidžia šimtus tūkstančių.

Vilniaus visuomenės sveikatos centro atliktoje apklausoje kai kurie 8-11 klasių moksleiviai nurodo: silpnų alkoholinių gėrimų pabandė būdami 11 metų ir jaunesni. Taip teigia maždaug 41 proc. vaikų. Kaip populiariausius gėrimus jie mini vyną, alų, sidrą ir kokteilius. Vyresnėse klasėse alkoholis jau vartojamas nuolat. Dauguma vaikų ir net jų tėvai jokios grėsmės nepastebi. Šią situaciją puikiai iliustruoja 2006 metų rugsėjo 1-ąją su alkoholiu atšventę vaikai: jie ant kojų sukėlė ne tik pareigūnus, bet ir medikus. Šioje situacijoje, Seimo kontrolieriaus nuomone, ypač sveikintina yra Panevėžio m. mero V.Matuzo iniciatyva, šios šventės metu mieste uždrausti alkoholio prekybą. Kaip žinome iš spaudos, tai sukėlė stiprų verslininkų pasipiktinimą, tačiau tokia miesto vadovo iniciatyva labai pagirtina.

Už alkoholio reklamos visišką uždraudimą pasisako ir parlamentaras A.Matulas. Jis taip pat visiškai nepritaria leidimui alkoholiniais gėrimais prekiauti visą parą veikiančiose degalinių parduotuvėse, nes tai esą dar labiau skatintų vartoti alkoholį. Seimo narys pripažįsta, kad uždraudus tam tikru paros metu prekiauti alkoholiu, suaktyvėjančią nelegalią prekybą turėtų kontroliuoti už tai atsakingos institucijos: darbą dirbti turėtų tie, kurie yra atsakingi už kovą su kontrabanda ir nelegalia prekyba. Seimo kontrolierius norėtų pažymėti, kad reikėtų ant alkoholinių gėrimų etikečių pradėti spausdinti perspėjimą apie jų žalą: taip pirmiausia būtų išspėjamas jaunimas, nėščios moterys ir vairuotojai. **Užrašas „Alkoholis žudo“ tikrai atkreiptų pirkėjo dėmesį ir galbūt priverstų susimąstyti.** Taip pat, įvertinus situaciją, kad kasmet dėl girtų vairuotojų kaltės vis daugiau sukeliama avarijų, žūsta vis daugiau jaunų darbingo amžiaus žmonių, kyla klausimas, ar ne metas būtų įdiegti naujovę ir į vairuotojų rengimo mokomąsias programas įtraukti privalomų išklausti paskaitų ciklą apie alkoholio žalą, ar asmenims, iš kurių už vairavimą neblaiviems buvo atimta teisė vairuoti, nepraverstų paskaitos apie alkoholizmo žalą. Praktika rodo, kad gerų rezultatų duoda nors ir nepopuliarūs represiniai metodai: automobilių vairuotojams, kurie antrą kartą netenka vairavimo teisių už tai, kad važiavo neblaivūs, reikėtų skirti priverstinai atlikti visuomenei naudingus darbus. Taip pat būtina spręsti prekybos alkoholiniais gėrimais stacionariose degalinėse klausimą.

Alkoholio kontrolės įstatymo tikslas – mažinti bendrąjį alkoholio suvartojimą, jo prieinamumą, ypač nepilnamečiams, piktnaudžiavimą alkoholiu, jo daromą žalą sveikatai ir ūkiui. Tačiau Seimo kontrolierius daro išvadą, kad nors alkoholio kontrolės įstatymas koreguojamas labai dažnai, tačiau ne į gerąją pusę: alkoholio reklama ir pardavimai tampa vis liberalesni, alkoholio vartojama vis daugiau, o neigiamos viso to pasekmės visuomenei - vis skaudesnės. Ar tokioje aplinkoje žmogus gali jaustis saugus, o juk **Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje nurodyta, kad kiekvienas turime teisę į gyvybę, laisvę ir asmens saugumą.** Seimo kontrolieriaus nuomone, įstatymas neveikia ta kryptimi, kuria turėtų. Reikalingi radikalūs sprendimai bei politinė valia, kadangi nesinė skubių priemonių, o galvodami tik apie ekonominį interesą, galime pažeisti ir taip trapų respublikos genofondą.

Bylos tyrimo metu nustatyta, kad daug skirtingo rango įvairių institucijų pareigūnų yra pasisakę dėl įstatymo griežtinimo, reklamos ribojimo, alkoholio kainų peržiūrėjimo, prekybos laiko ribojimo, atlikę eilę tyrimų, teikę siūlymų bei pataisų, tačiau susidaro įspūdis, kad siūlymai

griežtinti kontrolę labai sunkiai skinasi kelią pro valdininkų „filtrą“. Peršasi išvada, kad verslininkų pelnas jiems rūpi labiau nei valstybės ateitis. Kyla klausimas, ar nevertėtų praplėsti Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos funkcijas, kad alkoholio kontrolės įstatymo priežiūra būtų vykdoma tinkamai ir nuosekliai. Seimo kontrolieriaus nuomone, būtų tikslinga sudaryti darbo grupę, į kurią būtų įtraukiama ne tik įvairių institucijų pareigūnai, bet ir visuomenės atstovai, kuri nuosekliai peržiūrėtų visą alkoholio kontrolės įstatymą bei siūlytų jo pataisas, o ne tik tam tikras šio įstatymo dalis, kaip yra dabar.

IV. SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS IR REKOMENDACIJOS

Atsižvelgus į aukščiau išdėstytas aplinkybes bei vadovaujantis LR Seimo kontrolierių įstatymo 22 str. 1 d. 1 p., n u s p r e n d ž i u:

Savo iniciatyva pradėtą tyrimą pagal 20006-07-25 dienraštyje „Lietuvos Rytas“ žurnalistės D.Jonušienės publikacijoje „Medikai skambina varpais dėl girtavimo“ pateiktą informaciją dėl LR Vyriausybės pareigūnų veiksmų, sprendžiant prekybos alkoholiu klausimus, baigti – tyrimo metu pasitvirtinus piliečių teisių pažeidimo faktams, konstatuojant, kad būtų tikslinga sudaryti konkrečių pareigūnų iš kelių institucijų darbo grupę aukščiau minėtoms problemoms dėl ženkliai išaugusio alkoholio suvartojimo Lietuvos Respublikos piliečių tarpe sprendimo bei tai reglamentuojančios norminės bazės tobulinimo.

Pažymą pateikti Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininkui A.Matului, Žmogaus teisių komiteto pirmininkui A.Lydekai, Ekonomikos komiteto pirmininkei B.Vėsaitei ir Sveikatos apsaugos ministrui R.Turčinskui.

Apie tyrimo rezultatus informuoti Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininką V.Muntianą bei Lietuvos Respublikos Ministrą Pirmininką G.Kirkilą.

Seimo kontrolierius

Romas Valentkevičius

Vaiva Verbylaitė, (8~5) 266 5115